

מפגש מס' 73

דף למנחה

יחזקאל פרקים כ"ט - ל"ג

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק כ"ט - נבואה על מצרים - משל התנין - הגאווה של מצרים ומפלתה.

פרק ל' - נבואה על מצרים - יום ה' על מצרים

פרק ל"א - נבואה על מצרים - משל הארז - הגאווה של מצרים ומפלתה

פרק ל"ב - נבואה על מצרים - משל התנין וקינה על מפלת מצרים

פרק ל"ג - נבואת הצופה; בא הפליט ובשורת החורבן; יושבי ירושלים מול הגולים

פרקים כ"ט-ל"ב שייכים לחטיבת הנבואות על הגויים, בה עסקנו בשבוע שעבר. פרק ל"ג פותח את החטיבה השלישית והאחרונה שבספר, חטיבת נבואות הנחמה, המתחילות עם הגעת הפליט מירושלים, המבשר על החורבן.

לימוד מעמיק

תפקידו של יחזקאל לאחר החורבן

חלק א - סיום תקופת השתיקה

בעקבות הגעת הפליט, המבשר על חורבן ירושלים, חל שינוי בתפקידו של יחזקאל: ויהי בשתי עשרה שנה בעשירי בחמשה לחדש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלם לאמור הכתה העיר: ויד ה' היתה אלי בערב לפני בוא הפליט ויפתח את פי עד בוא אלי בבקר ויפתח פי ולא נא אלמתי עוד (ל"ג, כא-כב). הרקע לנבואה זו הוא בהקדשתו של יחזקאל, שם נאמר לו: בא הסגר בתוך ביתך. ואתה בן-אדם, הנה נתנו עליך עבותים ואסרוך בהם ולא תצא בתוכם. ולשונך אדביק אל חךך ונאלמת ולא תהיה להם לאיש מוכיח, כי בית מרי המה. ובדברי אורתך אפתח את פיך ואמרת אליהם לה אמר ה' א-להים; השמע ושמע והחדל יחדל, כי בית מרי המה (ג', כב-כז). מפסוקים אלה משמע שתפקידו של יחזקאל בשלב הראשון הוא לשתוק, להיסגר בתוך ביתו ולהימנע מלהוכיח את העם, עד שיאמר לו אחרת. בפרק כ"ד בו מתוארת תחילת המצור, נאמר ליחזקאל שהשתיקה תסתיים כאשר יגיע החורבן: ביום ההוא יבוא הפליט אליך להשמעות אוננים. ביום ההוא יפתח פיך את הפליט ותדבר ולא תאלם עוד. והיית להם למופת וידעו כי אני ה' (כ"ד, כז-כז). ואכן, תקופת השתיקה מסתיימת עם היוודע דבר החורבן בבבל, בפרק ל"ג, כפי שראינו.

שאלה למחשבה

מה משמעות הציווי על הנביא לשתוק, בעוד שיעקר תפקידו של נביא הוא לדבר: להביא את דבר ה' אל העם או להוכיח ולהניע תהליכים של תיקון?

שתיקתו של נביא, אשר בדרך כלל מהות תפקידו היא הדיבור, הינה שתיקה רועמת, החזקה יותר ממילים. שתיקה כזו יכולה להראות כעס וריחוק בין ה' לעם; להביע חוסר תקווה; או להיות תוצאה של המצב הרוחני הירוד, הבא לידי ביטוי בשינוי בסגנון הנבואה - החלפת המילים במעשים סמליים (ראה [בחלק ב של שיעור הקילות לומדות העוסק במשלים ומעשים סמליים](#)). במובן זה, השתיקה של הנביא הינה מעשה סמלי בפני עצמו.

יחד עם זאת, נראה שהשתיקה של יחזקאל לא הייתה שתיקה מוחלטת. הרי בפרקים א'-כ"ד ישנן נבואות רבות שנאמרו לו באותה תקופה, והכתוב מעיד על כך שהוא אמר את הנבואות לאנשים שישבו לפניו (ראה למשל [בפרק י"ד ובפרק כ'](#)). בעקבות זאת, ניתן להסביר ששתיקתו של יחזקאל איננה מוחלטת אלא רק הימנעות מתוכחה של הנביא כלפי העם, כפי שמפרשים מצודות ור' אליעזר מבלגאנצי:

מצודת דוד ליחזקאל ג', כו:

תהיה כאלם ולא תהיה למולם לאיש מוכיח שדרכו למחות ולהוכיח מלבו בעת יראה מי עושה הרע:

ר' אליעזר מבלגאנצי ליחזקאל ג', כו:

שנאלמת מלהוכיחם מעצמך... ומעצמך לא תוכיחם אבל בדברי אותך ואמרת אליהם "כה אמר ה'" ובכך תצא ידי נבואתך.

לפי פירושים אלה, הנביא אמנם מביא אל העם את דבר ה' המודיע שיהיה חורבן (ואכן, יש נבואות פורענות רבות בספר יחזקאל), אך הוא שותק מבחינה זו שהוא איננו מוכיח את העם, ואינו מנסה לגרום להם לשנות ולתקן את מעשיהם, מפני שממילא אין סיכוי לשינוי, הן מבחינת חוסר ההקשבה שלהם ("כי בית מרי המה"), והן מבחינת המציאות - החורבן עתיד לקרות בכל מקרה, והגזירה איננה יכולה להשתנות. (ראה ב[פוסט מאת הרב אביה הכהן](#)).

אולם, ברגע שהחורבן מתרחש, משתנה המצב. דווקא כעת יש טעם להשמיע את דבר הנביא. קודם כל - התגשמות נבואת החורבן הוכיחה לעם שהוא נביא אמת, כעת הם בטוחים "כי נביא היה בתוכם", ולכן הם רוצים לשמוע את דברו, כפי שמפרש מצודות:

מצודת דוד ליחזקאל ל"ג, כב:

שמעתה אוכל לפתוח פי להוכיחם אף מלבי, כי מעתה ישמעו לי.

בנוסף להקשבה של העם, גם המציאות השתנתה, ויש בה יותר סיכוי לשינוי: לאחר שגזירת החורבן התממשה נפתחת תקופה חדשה עם אופק חדש. כעת, תפקידו של הנביא איננו רק להודיע לעם את האסון העתיד להתרחש, אלא עליו ללוות את העם בתקופת הגלות ולעזור להם להיבנות מחדש ולהתחזק. השתיקה הרועמת שליוותה את התקופה שלפני החורבן, וביטאה נתק וחוסר תקווה, מסתיימת. מעתה תפקידו של הנביא משמעותי ביותר, והוא פותח את פיו ואינו שותק עוד, אלא מעודד את העם ומחזק אותו. (על אפשרויות נוספות להבנת השתיקה של יחזקאל, ראה ב[מאמרה של ד"ר טובה גנזל](#)).

זוית אישית

חישבו על סיטואציות בהן בחרתם בשתיקה במקום בדיבור. מדוע בחרתם בשתיקה? מה ביטאה השתיקה?

חלק ב - יושבי ירושלים אל מול הגולים

מיד לאחר בא הפליט ופתיחת פיו של הנביא, מופיעה נבואה על יושבי ירושלים, הנקראים "יושבי החרבות": וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: בְּן אָדָם יֹשְׁבֵי הַחֲרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל אֲמָרוּ לְאָמֹר אֶחָד הָיָה אֲבָרְקָה וַיִּירֶשׂ אֶת הָאָרֶץ וְאֶנְחֵנוּ רִבִּים לָנוּ נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה (ל"ג, כג). טענתם של יושבי ירושלים, המובעת בפסוקים אלה היא "לנו נתנה הארץ למורשה". כלומר: מי שנשאר בארץ הוא "שארית הפליטה", ממנו יהיה ההמשך של עם ישראל, והוא יירש את הארץ. הצד השני של האמירה הזו, (שאיננו מופיע כאן אבל הופיע בפרקים קודמים), הוא שמי שלא נשאר בארץ אלא גלה לבבל, התנתק מהעם ומה': בְּן אָדָם אֶחָד יֵךְ אֶתְּךָ וְאֶתְּךָ וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָה אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם רַחֲקוּ מֵעַל ה' לָנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה (י"א, טו).

יחזקאל, היושב בגלות בבל עם הגולים מגלות יהויכין, שומע את הטענה הזו וחש את הייאוש של הגולים, המרגישים שה' הרחיק אותם, וחוששים שאולי הם כבר אינם חלק מעם ישראל. יחזקאל מעודד את הגולים, ומבהיר להם שהאמת היא להפך: לְכֹן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' בִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹיִם וְכִי הִפְיָצוּתִים בְּאֶרְצוֹת וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט בְּאֶרְצוֹת אֲשֶׁר בְּאוֹ שָׁם: לְכֹן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' וְקִבַּעְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְאֶסְפַּתִּי אֶתְכֶם מִן הָאֶרְצוֹת אֲשֶׁר נִפְצוּתֶם בָּהֶם וְנִתְתִּי לָכֶם אֶת אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל: (י"א, טו-יז). לפי נבואתו של יחזקאל, ה' נמצא עם הגולים, ולבסוף הם יחזרו לארץ. ומהו הצד השני של המטבע? מה יקרה ליושבי ירושלים? את זאת הוא מנבא בפרק ל"ג: לְכֹן אָמַר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' עַל הַדָּם תֹּאכְלוּ וְעֵינֵיכֶם תִּשְׁאָו אֶל גְּלוּלֵיכֶם וְדָם תִּשְׁפְּכוּ וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: עַמְדַתְּם עַל חֲרָבְכֶם עֲשִׂיתֶן תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ רִעֵהוּ טִמְאַתֶּם וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ: כֹּה תֹאמַר אֱלֹהִים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' חִי אֲנִי אִם לֹא אֲשֶׁר בְּחֲרָבוֹת בַּחֲרָב יִפְלוּ וְאֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחִיָּה נִתְּתִי לְאֹכְלוֹ וְאֲשֶׁר בְּמַעְדוֹת וּבְמַעְדוֹת בְּדָבָר יְמוּתוֹ: וְנִתְתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וּמִשְׂמָה וְנִשְׁבַּת גְּאוֹן עֵזָה וְשָׂמְמוּ הָרִי יִשְׂרָאֵל מֵאִין עוֹבֵר: וַיְדַעוּ בִּי אֲנִי ה' בְּתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וּמִשְׂמָה עַל כָּל תוֹעֵבַתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: (ל"ג, כג-כט). יחזקאל מבהיר שיושבי ירושלים, הממשיכים לחטוא, יאבדו בחורבן הסופי, ולא ירשו את הארץ.

(האם הנבואה בפרק ל"ג, הנמצאת אחרי תיאור החורבן, נאמרה על שארית הפליטה שנשארה בארץ בהנהגת גדליה לאחר החורבן או שזו נבואה מוקדמת יותר, מהתקופה שביין גלות יהויכין לחורבן הסופי? על כך ראה [במאמרו של פרופ' יהודה אליצור](#) ובמאמרה של [ד"ר טובה גנזל](#)).

הדים לוויכוח זה, בין יושבי ירושלים לבין הגולים, ניתן למצוא גם בספר ירמיהו. בפרק כ"ד מתאר ירמיהו שני דודאי תאנים, המסמלים את שני חלקי העם, ומבהיר שהתאנים הטובות, הן דווקא הגולים, והם אלה אשר יחזרו לארץ ומהם ימשיך עם ישראל, ואילו התאנים הרעות הן יושבי ירושלים אשר יחוו חורבן: כִּתְּאֵנִים הַטֹּבוֹת הָאֵלֶּה בֵּן אֶפְרַיִם אֶת גְּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶרֶץ כַּשְׂדִּים לְטוֹבָה: וְשָׂמְתִי עֵינַי עֲלֵיהֶם לְטוֹבָה וְהִשְׁבַּתִּים עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְנֵיתִים וְלֹא אֶהְרֵם וְנִטְעַתִּים וְלֹא אֶתּוֹשׁ... וְכִתְּאֵנִים הָרְעוֹת אֲשֶׁר לֹא תִאֲכַלְנָה מִרְעַ... בֵּן אֶתְּנֶן אֶת צִדְקִיהוּ מִלֶּךְ יְהוּדָה וְאֶת שְׂרָוִי וְאֶת שְׂאֵרֵי יְרוּשָׁלַם הַנְּשָׂאֲרִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת... וְנִתְתִּים לְעֵזָה לְרַעָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ... (ירמיהו כ"ד, ה-ו). אותו רעיון מופיע גם בירמיהו כ"ט: הַגּוֹלִים יֵשׁוּבוּ לְאֶרֶץ לְאַחַר תְּקוּפָה, וְאִילוּ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם יִכְלוּ בְּחֹרְבָן (ראה [בסרטון מאת רמי ינאי](#)).

מתוך דברי הנביאים ניתן לחוש את המצוקה בה נמצא העם באותה תקופה. בגלות יהויכין גלתה רוב שכבת ההנהגה והאליטה של ממלכת יהודה (החרש והמסגר). אולם היו אנשים רבים שנשארו בארץ, בהנהגת צדקיהו. לראשונה מתפצל העם, ונוצרים שני מרכזים. האחד - בבבל, עם המלך יהויכין. והשני בירושלים, עם המלך צדקיהו. במציאות כזו, עולות שאלות נוקבות: מיהו בעצם העם היהודי ומיהו המלך? האם האריסטוקרטיה הנמצאת בבבל היא עם יהודה, או שמא השארית שנשארה ביהודה היא עם יהודה? המלך הלגיטימי האמיתי הוא יהויכין או צדקיהו? כיצד פירשו בני הדור את הסיטואציה הזאת?

כאשר המנהיגים וחלק מהעם יצאו לגלות, תפסו אנשים אחרים את מקומם בעמדות השלטון בירושלים וכנראה שגם הנכסים של הגולים לא נשארו הפקר. עד מהרה נמצאו להם גואלים, קרובים או אפוטרופסים. יש להניח שאותם האנשים שתפסו את העמדות, המשרות והנכסים לא נכספו לשובם של הגולים. נוח היה להם במצב החדש, ורצו להמשיך להחזיק בנכסים ובמשרות שנפלו לידיהם.

יחד עם זאת, הם גם הציגו טענה אידיאולוגית: "רחקו מעל ה', לנו נתנה הארץ למורשה" - העובדה שחלק מהאנשים גלו וחלק נשארו בארץ מוכיחה כביכול שהאנשים הגולים אינם רצויים בעיני ה', ולעומת זאת מי שנשאר בארץ רצוי יותר בעיני ה', ולכן הוא ראוי לרשת את הארץ כולה. מי שיצא מארץ ישראל התרחק מהשפעתו ועבודתו של א-לוהי ישראל, ועליו להתבולל ולהתמזג במקום שהוא נמצא שם, ואילו ארץ ישראל נשארה למורשה לאנשים היושבים בה, הם בעלי הארץ הזאת, הם הם העם היהודי. גם אובדן עשרת השבטים בעקבות גלותם חיזק את מחשבתם של יושבי ירושלים שהגולים מתרחקים ומתנתקים מעם ישראל. (ראה בהרחבה [במאמרו של פרופ' יהודה אליצור](#)).

זוית אישית

לעתים אנשים מלבישים אידיאולוגיה על מעשים שבעצם נעשים ממניעים של תועלת אישית. כיצד ניתן להבחין בכך ולהמנע מכך?

כפי שראינו, יחזקאל מבהיר לעם שהמחשבה שלהם איננה נכונה. יושבי ירושלים יחו חורבן ואילו הגולים ישובו לארץ. מדוע? האמנם יושבי ירושלים יותר חוטאים מהגולים ולכן מגיע להם עונש חמור יותר - מוות ואובדן, ואילו הגולים צדיקים ולכן יחזרו לארץ?

יתכן שעצם המחשבה של יושבי ירושלים שמגיע להם לרשת את הארץ, והיחס המתנכר שלהם כלפי אחיהם שגלו - היא בעצמה בעייתית ביותר, ועל כך מגיע להם להיענש.

אולם, נראה כי עיקר כוונתו של יחזקאל היא להביע רעיון עקרוני לגבי מושג הגלות. כנביא המלווה את העם בגלות, יחזקאל מביא איתו בשורה לגולים שהיא בעצם בשורה לעם ישראל כולו: למרות שהגלות מבטאת עונש או ריחוק מסויים מה', אין משמעותה ניתוק מה' ומהזהות היהודית. יחזקאל חוזר על המסר הזה שוב ושוב בווריאציות שונות:

הוא מתאר את מסעות השכינה העוזבת את המקדש ויוצאת לגלות (בפרק א', ובפרקים ח'-י"א):

הוא טוען שהגולים אינם מנותקים מה' אלא ה' נמצא איתם בגלות: **כִּי הֲרַחֲקִים בְּגוֹיִם וְכִי הִפְיִצוּתִים בְּאַרְצוֹת וְאֵיךְ לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מִעַט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם (י"א טז); ראה [בפוסט מאת הרב יעקב מדין ובסרטון מאת הרב אמנון בזק](#));**

הוא מבהיר לגולים שהם עדיין עם ה' ומחויבים במצוותיו: **וְהֶעֱלָה עַל רוּחְכֶם הָיִו לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה בְּגוֹיִם בְּמִשְׁפְּחוֹת הָאָרְצוֹת לְשֵׁרֵת עֵץ וְאֶבֶן: כִּי אֲנִי נָאִם אֲדַבֵּר ה' אִם לֹא בְיַד חֹזֶקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם (כ', לב-לג).**

דבריו של יחזקאל מצטרפים לדבריו של ירמיהו באותו נושא, המעודד את הגולים להתיישב בבבל על מנת שישרדו את תקופת הגלות ויוכלו בהמשך לחזור לארץ: **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְכֻלְ הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלִיתִי מִירוּשָׁלַם בְּבָבֶל: בְּנֵי בְתוּם וְנָטְעוּ גִּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָן... וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם שָׁמָּה וְהִתְפַּלְלוּ בְעַדָּהּ אֵל ה' כִּי בְשָׁלוֹמָהּ יִהְיֶה לְכֶם שְׁלוֹם: ...כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לִפִּי מְלֹאֵת לְבַבְלִי שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה: כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת הַמַּחְשְׁבֹת אֲשֶׁר אֲנִי חָשִׁב עֲלֵיכֶם נָאִם ה' מִחֻשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לְתַת לְכֶם אֲחֵרִית וְתִקְוָה (ירמיהו כ"ט, ד-יא).**

המסר של יחזקאל (וגם ירמיהו) לעם ישראל בתקופה זו הוא שהגלות איננה ניתוק בין ה' לישראל. ה' נמצא עמם בגלות, והם צריכים ללמוד איך לשרוד את תקופת הגלות ולהמשיך לשמור על זהותם כעם ה', על מנת שיוכלו לבסוף לחזור לארץ (ראה [בפוסט מאת פרופ' יהודה אליצור](#)).

אם כן, יחזקאל יוצא בחריפות כנגד האמירות של יושבי ירושלים, לאו דווקא מפני שהם יותר חוטאים מהגולים, אלא מפני שהמחשבה שמי שגלה רחוק מעל ה' ואבד מעם ישראל - מסכנת את עתידו של עם ישראל. הרי

בסופו של דבר עתיד להיות חורבן, ועם ישראל כולו יצא לגלות, ואם הם יאמינו שבזה הסתיים הקשר שלהם עם ה', הם יאבדו. תפקידו של יחזקאל, כנביא המלווה את העם בגלות הוא לחזק את המשך הקשר שלהם עם ה', עם הזהות היהודית ועם התקווה לחזור לארץ. את נבואות הנחמה והתקווה הללו נראה בחטיבת הפרקים הבאה, מפרק זה ואילך, בה מחזק יחזקאל את האמונה של העם בגאולה.

שאלה למחשבה

מה היחס בין יהודי התפוצות ליושבי הארץ בימינו? מה אנו יכולים ללמוד מיחזקאל בנושא זה? וכיצד ניתן לשמר ולחזק את הקשר בין יושבי התפוצות ליהדות ולארץ ישראל?

סיכום

תפקידו של יחזקאל הוא ללוות את העם בגלות, לעזור להם לבנות תפיסה נכונה של החיים בגלות לקראת שיבה אל הארץ. הוא מבהיר לעם שוב ושוב שה' לא עזב אותם אלא נמצא איתם בגלותם, אוהב אותם, רוצה בטובתם ולבסוף אף ישיבם אל הארץ, והם מצידם מחוייבים לקיים את מצוותיו. התפיסה הזו מודגשת על ידי האמירה הברורה שהגולים הם השארית ממנה יצמח עם ישראל מחדש, ועל ידי פתיחת פיו של הנביא לאחר החורבן, כביטוי לכך שדווקא עכשיו ישנה תקווה, ישנו אופק חדש שאליו העם יכול לצעוד בליווי הנביא.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים ל"א](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לפרקים ל"ב-ל"ג](#)

[שיעור מאת הרב יובל שרלו - היא לא תהיה לכם לסיר](#)

[שיעור מאת הרב מרדכי פרנקו - לנו נתנה הארץ למורשה](#)

[שיעור מאת נריה קליין - מתי עזבה השכינה את המקדש?](#)

[שיעור מאת הרב אביה הכהן - איפה השכינה נמצאת? גישות שונות בצפניה, ירמיהו ויחזקאל](#)

[סרטון מאת הרבנית שני טרגין על התקווה שתצמח מיהויכין](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא תחיל ללמוד את נבואות הגאולה של יחזקאל.